

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 47 L

(2014–2015)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i skadeserstatningsloven og voldsoffererstatningsloven (terminvis utbetaling av menerstatning)

*Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 12. desember 2014,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Justis- og beredskapsdepartementet foreslår i denne proposisjonen endringer i skadeserstatningsloven og voldsoffererstatningsloven. Endringsforslaget gjelder terminvis utbetaling og utmåling av menerstatning.

Erstatning for personskader, herunder menerstatning, og tap av forsørger fastsettes i dag som hovedregel til en engangssum, jf. skadeserstatningsloven § 3-9 første punktum. Dersom det foreligger «særlige grunner», kan erstatningen likevel helt eller delvis fastsettes til terminbeløp. Blant annet har menerstatning blitt fastsatt til terminbeløp i saker der det foreligger medisinske prognoser om forkortet levetid hos den skadelidte. Departementet foreslår i proposisjonen her at prognoser om forkortet levetid hos den skadelidte som kan tilbakeføres til den ansvarsbetingende hendelsen, ikke lenger skal kunne begrunne terminvis utbetaling av menerstatning. Det foreslås videre at slike prognoser heller ikke skal vektlegges ved utmålingen av menerstatning etter skadeserstatningsloven § 3-2. Etter forslaget skal tilsvarende gjelde ved utmåling av menerstatning etter voldsoffererstatningsloven § 5.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Dokument 8: 47 L (2009–2010) og NOU 2011: 16 Standardisert personskadeerstatning

Ved kongelig resolusjon 27. juni 2008 ble det oppnevnt et offentlig lovutvalg (Personskadeerstatningsutvalget) for å utrede og utarbeide et forslag til lovbestemmelser som i større grad enn i dag standardiserer reglene om utmåling av erstatning ved personskader etter skadeserstatningsloven §§ 3-1, 3-2, 3-3 og 3-4. Lovutvalget skulle også vurdere gjeldende regler om standardisert erstatningsutmåling på nytt med tanke på en tilpasning til eventuelle generelle standardiserte regler. For en helhetlig gjengivelse av Personskadeerstatningsutvalgets mandat vises det til NOU 2011: 16 Standardisert personskadeerstatning punkt 1.1.

Parallelt med Personskadeerstatningsutvalgets arbeid fremsatte stortingsrepresentanter fra partiene Høyre og Fremskrittspartiet 20. januar 2010 et representantlovforslag om endringer i skadeserstatningsloven § 3-9, jf. Dokument 8: 47 L (2009–2010). Representantlovforslaget hadde bakgrunn i Norsk pasientskadeerstatnings praksis i

enkelte pasientskadesaker og gikk ut på å begrense adgangen til å fastsette menerstatning i terminer på grunnlag av forkortet levetid hos skadelidte. Saken ble behandlet i Stortinget 29. april 2010. Forslaget fikk ikke flertall og ble vedlagt protokollen.

I brev til Personskadeerstatningsutvalget 7. mai 2010 ba Justisdepartementet utvalget om å vurdere det fremsatte representantlovforslaget i sammenheng med sine øvrige forslag. Personskadeerstatningsutvalget avga sin utredning NOU 2011: 16 Standardisert personskadeerstatning 27. september 2011. Spørsmålet om terminerstatning er behandlet i utredningen punkt 9.9. Utvalget kom til at dagens rettstilstand vedrørende adgangen til terminerstatning burde videreføres, og fulgte dermed ikke opp det fremsatte representantlovforslaget. Utvalget foreslo i stedet en ny bestemmelse om forhøyet terminbeløp ved terminvis utmåling av menerstatning ut fra prognoser om forkortet levetid hos den skadelidte. For en nærmere redegjørelse for utvalgets vurdering og forslag vises det til proposisjonen punkt 5.

2.2 Høringen

Justis- og beredskapsdepartementet sendte 12. juni 2012 NOU 2011: 16 Standardisert personskadeerstatning på høring. Høringsbrevet (med lenke til utredningen) ble sendt til følgende høringsinstanser:

Departementene

Høyesterett
Bergen tingrett
Kristiansand tingrett
Lagmannsrettene
Nord-Troms tingrett
Oslo tingrett
Stavanger tingrett
Sør-Trøndelag tingrett

Arbeids- og velferdsdirektoratet
Datatilsynet
Likestillings- og diskrimineringsombudet
Politidirektoratet
Regjeringsadvokaten
Riksadvokaten
Statens pensjonskasse
Statens vegvesen (Vegdirektoratet)
Statistisk sentralbyrå
Stortingets ombudsmann for forvaltningen
Trygderetten

Fylkeskommunene
Bergen kommune
Kristiansand kommune
Oslo kommune
Stavanger kommune
Trondheim kommune

Advokatforeningen
Akademikerne
Arbeidsmiljøskaddes landsforening
Autoriserte Trafikkskolers Landsforbund
Barneombudet
Befalets fellesorganisasjon
Den norske dommerforening
Den norske Lægeforening
Den norske Revisorforening
Econa
Fagforbundet
Finansforbundet
Finansklagenemnda
Finansnæringens Fellesorganisasjon
Forbrukerombudet
Forbrukerrådet
Forsikringskundernes interesseorganisasjon
Frivillige organisasjoners redningsfaglige forum
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
Hovedorganisasjonen Virke
Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon
Kongelig Norsk Automobilklub
Kreftregisteret
Landsforeningen for trafikkskadde
Landsorganisasjonen i Norge
Lastebileiernes Forening
Logistikk- og Transportindustriens Landsforening
MC-rådet
Motorførernes Avholdsforbund
Nasjonalt støttegruppenettverk
NAVO
Nei til EU
NHO Transport
Norges Automobil-Forbund
Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF)
Norges Bilbransjeforbund
Norges Bilutleieforbund
Norges Bondelag
Norges Fiskarlag
Norges Handikapforbund
Norges Juristforbund
Norges Lastebileier-Forbund
Norges Parkeringsforening (NORPARK)
Norges Rederiforbund
Norges Røde Kors
Norges Taxiforbund

Norges Turbileierforbund
 Norges Veteranforbund for internasjonale
 Operasjoner (NVIO)
 Norsk Bonde- og småbrukarlag
 Norsk Folkehjelp
 Norsk Forbund for Utviklingshemmede
 Norsk Forsikringsjuridisk Forening
 Norsk Motorcykel Union (NMCU)
 Norsk senter for menneskerettigheter
 Norsk Studentunion
 Norsk Sykepleierforbund
 Norsk Tjenestemannslag
 Norsk Trafikksikkerhetsforbund
 Næringslivets Hovedorganisasjon
 Opplysningsrådet for veitrafikken
 Pensjonistforbundet
 Rettspolitisk forening
 Samfunnsøkonomene
 Stiftelsen for industriell og teknisk forskning ved
 Norges tekniske høgskole (SINTEF)
 Syklistenes Landsforening
 Trafikk- og ulykkesskaddes Landsforbund
 Trafikkforsikringsforeningen
 Trafikkforum
 Transportbrukernes Fellesorganisasjon
 Transportøkonomisk institutt
 Trygg Trafikk
 Universitets- og høgskolerådet
 Universitets- og høgskoleutdannedes forbund
 (UNIO)
 Yrkesorganisasjonenes sentralforbund
 Yrkesskadeforsikringsforeningen
 Yrkestrafikkforbundet

Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo
 Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen
 Det juridiske fakultet, Universitetet i Tromsø

Høringsfristen var 15. desember 2012. Følgende
 høringsinstanser hadde realitetsmerknader til
 spørsmålet om terminvis utbetaling av erstatning:

Advokatforeningen
 Finansnæringens Fellesorganisasjon (FNO)
 Landsorganisasjonen i Norge (LO)
 Norges Taxiforbund
 Norsk pasientskadeerstatning (NPE)
 Norsk sykepleierforbund
 Pasientskadenemnda
 UNIO – Hovedorganisasjonen for universitets- og
 høyskoleutdannede

3 Gjeldende rett

3.1 Generelt om menerstatning

Menerstatning er kompensasjon for ikke-økonomisk tap som følge av personskader. Retten til menerstatning følger av skadeserstatningsloven § 3-2 første ledd. Har den skadelidte på skadetiden ikke fylt 16 år, utmåles menerstatningen etter de særlige utmålingsreglene i § 3-2 a, jf. § 3-2 annet ledd.

Regelen om menerstatning kom inn i skadeserstatningsloven i 1973. Om begrunnelsen for innføringen av denne erstatningsformen, heter det i Ot.prp. nr. 4 (1972–73) Om lov om endringer i erstatningslovgivningen m. m. på side 21:

«Dersom erstatning bare skulle gis for økonomisk tap, kunne det føre til at en person som var påført varig og betydelig invaliditet, overhodet ikke hadde krav på erstatning. I andre tilfelle kan skaden både medføre økonomisk tap og ulempe ved at mulighetene til livsutfoldelse og livsnytelse er blitt varig redusert på grunn av skaden. Også i slike tilfelle bør det kunne legges særskilt vekt på menet. En kompensasjon i form av penger for den ulempe som menet i seg selv representerer for skadelidte, vil aldri kunne «erstatte» invaliditeten. Erstatningen antas imidlertid å ville sette skadelidte i stand til å redusere de ulemper som invaliditeten innebærer for ham.»

Vilkårene for menerstatning er, i tillegg til de alminnelige kravene om ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng, at det foreligger «varig og betydelig skade av medisinsk art», jf. skadeserstatningsloven § 3-2 første ledd første punktum.

Menerstatningens størrelse fastsettes under hensyn til «menets medisinske art og størrelse og dets betydning for den personlige livsutfoldelse», jf. skadeserstatningsloven § 3-2 første ledd annet punktum. Utmålingen av menerstatning fremstår etter bestemmelsens ordlyd som utpreget skjønnsmessig. I Innst. O. nr. 32 (1972–73) er det imidlertid lagt til grunn at man ved utmålingen skal se hen til reglene om beregning av menerstatning ved yrkesskade etter folketrygdloven. Dette er fulgt opp i rettspraksis, jf. blant annet Høyesteretts dom 27. august 1977, inntatt i Rt. 1977 side 782. De nevnte reglene om menerstatning ved yrkesskade gjenfinnes i dag i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) § 13-17. Fremgangsmåten ved utmåling av

menerstatning etter skadeserstatningsloven § 3-2 kan etter dette skisseres som følger:

Med utgangspunkt i folketrygdloven § 13-17 og tilhørende forskrift 21. april 1997 nr. 373 om menerstatning ved yrkesskade finner man frem til hva den skadelidte ville hatt krav på i menerstatning etter folketrygdloven. Beregningen tar her utgangspunkt i den skadelidtes medisinske invaliditet i prosent (invaliditetsgrad) basert på invaliditetstabeller inntatt i nevnte forskrift. Når den medisinske invaliditeten er fastslått, plasseres skaden i en gruppe i henhold til en gruppetabell. Plasseringen i gruppetabellen blir så bestemmende for erstatningens størrelse. Den summen man da har kommet frem til, økes deretter med en tredjedel ved utmålingen av menerstatning etter skadeserstatningsloven. Den samlede erstatningen kan så vurderes mer skjønnsmessig, særlig ut fra menets «betydning for den personlige livsutføelse», jf. § 3-2 første ledd annet punktum. Det følger for øvrig av skadeserstatningsloven § 3-2 første ledd tredje punktum at bestemmelsene om eventuelle fradrag i § 3-1 tredje ledd gjelder tilsvarende for så vidt ytelsene kan anses å gi kompensasjon for menet.

I tilfeller der krav fremmes etter voldsoffererstatningsordningen, utmåles menerstatningen etter voldsoffererstatningsloven § 5. Bestemmelsen svarer i hovedtrekk til skadeserstatningsloven § 3-2, men med enkelte modifikasjoner.

Det følger av skadeserstatningsloven § 3-10 første ledd første og annet punktum at erstatningskrav etter skadeserstatningsloven kapittel 3 som hovedregel ikke kan overdras eller pantsettes så lenge kravet ikke er godkjent eller rettskraftig avgjort. Krav på menerstatning kan heller ikke overføres ved arv, så lenge det ikke er godkjent, gjort gjeldende ved søksmål, eller er meldt til Norsk pasientskadeerstatning etter pasientskadeloven § 9, jf. skadeserstatningsloven § 3-10 første ledd tredje punktum. At kravet er oppstått, er dermed ikke i seg selv tilstrekkelig til at arvingene får nyttiggjøre seg det. Dette må ses i lys av at slike krav har en personlig karakter og primært skal komme den skadelidte selv til gode.

3.2 Skadeserstatningslovens regler om oppgjørsform – engangssum eller terminbeløp

Hovedregelen i norsk erstatningsrett er at erstatning ved personskader, herunder menerstatning, og tap av forsørger fastsettes til en engangssum, jf. skadeserstatningsloven § 3-9 første punktum. Dette utgangspunktet er i hovedsak begrunnet i

oppgjørsprinsippet, det vil si ønskeligheten av å få gjort opp erstatningssaken en gang for alle. Av bestemmelsen følger det imidlertid videre at dersom «særlige grunner» taler for det, kan erstatningen helt eller delvis fastsettes til terminbeløp. Med unntak for oppreisningserstatning, gjelder adgangen til terminvis fastsettelse av erstatningen generelt for alle erstatningsposter, herunder menerstatning.

Det beror på en konkret vurdering av forholdene i den enkelte sak om det foreligger «særlige grunner» for å fastsette erstatningen i terminer. Spørsmålet om hvorvidt medisinske prognoser om forkortet levetid hos skadelidte vil kunne begrunne terminvis utbetaling av erstatning, er blant annet omtalt i Ot.prp. nr. 81 (1986–87) Om lov om endringer i skadeerstatningsloven i forbindelse med innføringen av skadeserstatningsloven § 3-2 a om erstatning til barn. Departementet uttalte på side 36:

«Det kan virke støtende med store engangserstatninger i de tilfelle hvor det er fare for at barnet vil få en kort levetid. Erstatningen vil da i realiteten gå til de etterlatte. Synspunktet nødvendiggjør imidlertid ikke at terminerstatning blir lovens hovedregel. Vi har her å gjøre med relativt sjeldne tilfelle. Etter gjeldende rett er det adgang til å fastsette erstatningen til terminbeløp hvis det foreligger «særlige grunner». Bestemmelsen kan nettopp få anvendelse hvor det er overveiende sannsynlig at skadelidte vil få vesentlig kortere levetid enn gjennomsnittet, se Lødrup: Erstatningsberegningen ved personskader s 107 og Nygaard: Skade og ansvar s 154.»

At en medisinsk prognose om forkortet levetid vil kunne begrunne terminvis utbetaling av erstatning, er også lagt til grunn i rettspraksis, jf. for eksempel Eidsivating lagmannsretts dom 13. november 1987, inntatt i RG 1989 side 523, og i juridisk teori, jf. Nygaard: *Skade og Ansvar* (2007) side 138 og Lødrup (medforfatter Kjelland): *Lærebok i erstatningsrett* (2009) side 453.

For betaling av terminbeløp kan den erstatningsansvarlige pålegges å stille sikkerhet, jf. skadeserstatningsloven § 3-9 annet punktum.

Når det finnes grunn til det, kan tingretten i den rettskrets der den skadelidte har alminnelig verneting, etter begjæring av en part ved kjennelse helt eller delvis omgjøre terminbeløp til engangserstatning, jf. skadeserstatningsloven § 3-9 tredje punktum. Avgjørende for slik omgjøring vil antakelig være om de forhold som opprinnelig

begrunnet fastsettelsen av et terminbeløp, senere er endret, jf. uttalelse i Erstatningslovkomiteens innstilling til Justisdepartementet om endringer i erstatningslovgivningen m.m. avgitt i mai 1971, merknad til § 5-4. Dette vil for eksempel kunne være aktuelt dersom den skadelidtes helse utvikler seg i en annen retning enn de opprinnelige prognosene tilsa.

4 Nordisk rett

Forholdet til svensk og dansk rett er berørt i Personskadeerstatningsutvalgets utredning. Ifølge utredningen punkt 4.9.3 er engangsutbetaling og terminvis utbetaling av erstatning likestilt i svensk rett, jf. Skadeståndslagen (1972–2007) 5. kapittel § 4, likevel slik at terminerstatning ved «livrente» er dominerende i praksis. Det opplyses i utredningen at svensk rett bygger på et synspunkt om at partene selv bør få avgjøre hvilken erstatningsform som er mest hensiktsmessig. Blir ikke partene enige, må retten avgjøre spørsmålet.

Det fremgår av utredningen punkt 4.9.4 at den klare hovedregelen i dansk rett er at erstatningen utbetales som en engangssum. Dette følger forutsetningsvis av den danske erstatningsansvarsloven § 16 vedrørende betaling av erstatning og tilhørende forarbeider. Ifølge utredningen punkt 9.9.2 har man imidlertid i dansk rett tradisjon for å sette ned menerstatningen i tilfeller der den skadelidte har en medisinsk prognose om forkortet levetid. Det pekes på at det finnes en rekke eksempler i praksis på at menerstatningen er redusert med en tredjedel.

5 Dokument 8: 47 L (2009–2010) og forslaget i utredningen

I representantlovforslaget i Dokument 8: 47 L (2009–2010) ble det foreslått endringer i skadeserstatningsloven § 3-9 om engangserstatning eller terminvise beløp. Forslaget gikk ut på å innføre begrensninger i adgangen til å fastsette menerstatning til terminbeløp. Det ble foreslått at menerstatning i ethvert tilfelle skal fastsettes til en engangssum, med mindre det åpenbart er i den skadelidtes interesse å fastsette menerstatningen helt eller delvis til terminbeløp. Forslaget hadde sin bakgrunn i at Norsk pasientskadeerstatning har foretatt terminvis utmåling av menerstatning i enkelte saker der det forelå medisinske prognoser om forkortet levetid hos den skadelidte. I representantlovforslaget ble det fremholdt

at dette fremstod som en urimelig avkortning av erstatningen til de aktuelle pasientene. Det ble anført at disse pasientene i stor grad må ha frihet til selv å vurdere hvordan menerstatningen skulle brukes, og at terminvis utbetaling bare bør være aktuelt dersom dette klart er i pasientens interesse.

Representantlovforslaget og spørsmålet om terminerstatning er behandlet i Personskadeerstatningsutvalgets utredning punkt 9.9. Etter utvalgets syn bør representantlovforslaget ikke følges opp, og utvalget mener at dagens rettstilstand vedrørende adgangen til terminerstatning bør videreføres, jf. utvalgets lovforslag § 3-14 om oppgjørsform. Når det gjelder adgangen til å utmåle terminerstatning til skadelidte med medisinsk prognose for forkortet levetid, viser utvalget til at dette er en rettslig løsning som har gode holdepunkter i så vel erstatningsrettens tradisjon som i positive kilder og grunnleggende prinsipielle synsmåter, herunder også rettferdighetsbaserte synsmåter. På side 328 og 329 i utredningen heter det blant annet:

«Erstatning ved personskader skal gi skadelidte full erstatning, verken mer eller mindre. I dette ligger det at skadelidte ikke skal ha erstatning for et tap han ikke har hatt eller kommer til å få.

I noen sammenhenger vil utmålingen måtte ta utgangspunkt i hvilken tidsperiode tapet gjør seg gjeldende. Dette gjelder typisk inntektstap, idet inntekt betales per en gitt tidsenhet, dag, måned eller år. Da må også det økonomiske tapet ta utgangspunkt i den tidsperiode det skal gis kompensasjon for. Det samme gjelder til en viss grad også kompensasjon for ikke-økonomisk tap av typen ménerstatning. Det som her skal erstattes, er den negative effekten som gjør seg gjeldende i den tiden skadelidtes livskvalitet er nedsatt. Av denne grunn er erstatningen fastsatt til et visst beløp per år.

Når erstatningen utmåles per tidsenhet, og skadelidte ikke skal ha erstattet mer enn sitt reelle tap, er det ut fra en logisk betraktning riktig å se hen til hvor lang tid skaden gjør seg gjeldende. Har man ingen holdepunkter for noe annet, må man legge til grunn at skadelidte vil leve i normal levetid, jf. levetidstabeller anvendt i kapitaliseringstabeller og i dataprogram for erstatningsberegning. Hvor man derimot har konkrete, medisinske holdepunkter for at skadelidte vil leve i langt kortere tid, vil det bryte med erstatningsrettens prinsipielle fundament å se bort fra dette. En fremgangs-

måte for å sikre at erstatningen ikke blir for høy i slike tilfeller, er å legge til grunn en terminerstatning.»

I utredningen pekes det samtidig på at den spesielle situasjonen som foreligger når den skadelidte får en prognose om forkortet levetid, kan begrunne en særskilt erstatningsrettslig behandling. Dette har utvalget søkt ivarettatt i sitt forslag til en ny bestemmelse om menerstatning gjennom en særskilt regel om forhøyet terminbeløp ved terminvis utmåling av menerstatning ut fra prognoser om forkortet levetid hos den skadelidte. Det vises til utvalgets lovforslag § 3-6 fjerde ledd. Etter forslaget forhøyes terminbeløpet i disse tilfellene med 0,5 G pr. år med mindre den medisinske invaliditeten er lavere enn 35%. I så fall forhøyes terminbeløpet med 0,25 G pr. år. Utvalgets forslag innebærer at den belastningen som skadelidte opplever ved å få en prognose om forkortet levetid, gis et materielt erstatningsrettslig vern gjennom særskilte erstatningspåslag. Etter forslaget skal et slikt forhøyet terminbeløp ikke være betinget av at det er årsakssammenheng mellom den ansvarsbetingende hendelsen og den forkortede levetiden. Det er ikke skaden som begrunner forhøyelsen, men den omstendighet at det blir gitt terminerstatning fordi den skadelidtes antatte levetid er kort.

Det vises for øvrig til personskadeerstatningsutvalgets forslag til skadeserstatningsloven § 3-6 og merknaden til bestemmelsen.

6 Høringsinstansenes syn

Åtte høringsinstanser har uttalt seg om spørsmålet om terminvis utbetaling av erstatning.

Advokatforeningen, Landsorganisasjonen i Norge, Norsk pasientskadeerstatning og Pasientskadenemnda er enige med utvalget i at terminerstatning fortsatt bør kunne benyttes i særlige tilfeller i tråd med gjeldende rett. *Finansnæringens Fellesorganisasjon* uttaler i samme retning at det kan være hensiktsmessig å få en vurdering av utvidet bruk av terminerstatninger.

De nevnte høringsinstansene er delt i synet på utvalgets forslag til regel om forhøyet terminbeløp ved terminvis utmåling av menerstatning ut fra prognoser om forkortet levetid. Advokatforeningen uttaler:

«Advokatforeningen er av den oppfatningen at utvalgets løsning av spørsmålet – med mulighet for å anvende terminerstatning i begrenset

utstrekning og kun med sterkt forkortet levetid – er velegnet for å løse denne problemstillingen. Hensyn tatt muligheten for å øke den årlige erstatningen er det Advokatforeningens syn, at de negative sidene med fokus på forkortet levetid er oppveiet gjennom forslaget.»

Landsorganisasjonen i Norge uttaler på den annen side:

«Vi ser at prognose om sterkt forkortet levetid kan begrunne unntaksregelen om terminerstatning i utkastet til § 3-6 fjerde ledd, men diskusjon og prosedyre omkring kort levetid kan være en alvorlig tilleggsbelastning for skadelidte som er sterkt redusert og befinner seg i en vanskelig situasjon. Forhøyelsen av det årlige erstatningsbeløpet vil etter vår oppfatning ikke avbøte dette. Vi mener det bør knyttes et skjerpet krav til sannsynlighetsovervekt til bestemmelsen, slik at terskelen for å anføre sterkt forkortet levetid blir høyere. Det bør være «åpenbart» at forventet levetid er sterkt forkortet før bestemmelsen kan komme til anvendelse.»

Norges Taxiforbund er enig med utvalget i at erstatning som utgangspunkt skal ytes som et engangsbeløp og ikke i terminer. *Norges Taxiforbund* avviser imidlertid ikke bruk av terminerstatning i de tilfellene hvor en engangsutbetaling vil kunne virke sterkt urimelig.

Norsk sykepleierforbund og UNIO – Hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede mener prinsipalt at menerstatning ikke bør utbetales i terminer ved medisinske prognoser om sterkt forkortet levetid. Disse høringsinstansene uttaler videre at dette i hvert fall må gjelde når levetiden er forkortet på grunn av den erstatningsbetingede handlingen. Subsidiært støtter disse høringsinstansene forslaget om årlige påslag i erstatningen.

7 Departementets vurderinger

At forkortet levetid etter gjeldende rett er relevant ved erstatningsutmålingen, må ses i lys av at norsk erstatningsrett bygger på et underforstått premiss om skadelidte som levende rettssubjekt. Skadelidte kan ikke lide tap etter at han er død. En skadelidt med kort gjenstående levetid vil ut fra dette ha en kortere tapsperiode enn en skadelidt med lang gjenstående levetid. Dette synspunktet er lagt til grunn også for menerstatningens del.

Menerstatning er en kompensasjon for den ikke-økonomiske ulempen ved menet og skal erstatte den negative effekten som gjør seg gjeldende i den tiden skadelidtes livskvalitet er nedsatt. Jo kortere dette tidsrommet er, jo kortere er tapsperioden. Dette er etter gjeldende rett reflektert i erstatningsutmålingen, og er bakgrunnen for at man i praksis benytter terminvis utbetaling ved prognoser om forkortet levetid. Departementet nevner for øvrig at selv om den skadelidte ikke anses å kunne lide tap etter sin død, vil dødsfallet kunne utløse tap på eventuelle etterlattes hånd. Disse kan etter omstendigheten ha krav på erstatning etter reglene om forsørgertapserstatning og oppreisningserstatning.

Den nevnte praktiseringen av reglene om terminvise oppgjør ved utbetaling av menerstatning i saker der det foreligger medisinske prognoser om forkortet levetid hos den skadelidte, har med utspring i enkelte mediasaker vært gjenstand for kritikk. Reglene og praktiseringen av dem har blitt kritisert fordi den samlede erstatningsutbetalingen i disse tilfellene vil kunne bli mindre enn ved engangsutbetaling av erstatningen. Departementet foreslår på denne bakgrunn at prognoser om forkortet levetid hos den skadelidte som kan tilbakeføres til den ansvarsbetingende hendelsen, ikke lenger skal kunne begrunne terminvis erstatningsutbetaling, se forslaget til endring av skadeserstatningsloven § 3-9. Lovforslaget er på denne måten begrenset til de tilfellene hvor det er årsakssammenheng mellom den ansvarsbetingende hendelsen og den forkortede levetiden. Det er i disse tilfellene terminvis utbetaling av menerstatning kan fremstå som særlig støtende. I realiteten vektlegges da den forvoldte skaden i den ansvarliges favør ved at skaden begrunner en oppgjørsform som presumptivt gir en lavere samlet erstatningsutbetaling. Ettersom den forvoldte skaden etter departementets syn ikke bør kunne påberopes som argument for lavere menerstatning, foreslås det også presisert i skadeserstatningsloven § 3-2 at prognoser om kort forventet levetid hos den skadelidte som følge av den ansvarsbetingende hendelsen ikke skal vektlegges ved utmålingen av menerstatningen. Det skal dermed ses bort fra den forkortede levetiden i slike tilfeller. Forslaget tar ikke sikte på å endre rettstilstanden når det gjelder betydningen av eventuell forkortet levetid som følge av andre forhold, eksempelvis utvikling av eksisterende sykdom. Forslaget får heller ikke betydning for tilfeller der menerstatningen utmåles etter skadeserstatningsloven § 3-2 a om standardisert erstatning til barn.

Departementet følger med dette opp intensjonen i Dokument 8: 47 L (2009–2010). Dette representantlovforslaget tok konkret utgangspunkt i saker fra pasientskadeordningen, men departementet foreslår at endringene skal gis et generelt virkeområde. De samme hensynene som taler for begrensninger i adgangen til å utmåle menerstatningen i terminer for skadelidte i pasientskadesaker, gjør seg etter departementets syn gjeldende også for andre skadelidte med medisinske prognoser om kort forventet levetid. Dette tilsier endringer i de generelle reglene i skadeserstatningsloven. Endringene – både i § 3-9 og § 3-2 – vil også få virkning for saker etter bilansvarsloven, jf. loven § 6, og pasientskadeloven, jf. loven § 4. Departementet har videre vurdert forholdet til voldsoffererstatningsloven. For krav etter denne loven utmåles menerstatning etter voldsoffererstatningsloven § 5. Etter departementets syn bør det her være parallellitet mellom de alminnelige utmålingsreglene i skadeserstatningsloven og utmålingsreglene i voldsoffererstatningsloven. Tilsvarende endringer som foreslås i skadeserstatningsloven § 3-2, foreslås derfor også gjennomført i voldsoffererstatningsloven § 5. Lovforslaget får etter dette betydning både for offentlige og private ansvarssubjekter, herunder privatpersoner.

Departementet vil presisere at lovforslaget ikke er ment å gripe inn i spørsmålet om hvorvidt et krav på menerstatning faller bort ved den skadelidtes død eller går over på eventuelle arvinger, jf. skadeserstatningsloven § 3-10. Når det gjelder de tilfeller hvor kravet arves på det grunnlag at det er gjort gjeldende ved søksmål eller meldt til Norsk pasientskadeerstatning før skadelidtes død, jf. § 3-10 første ledd tredje punktum, er det imidlertid departementets forutsetning at den foreslåtte bestemmelsen i skadeserstatningsloven § 3-2 ikke skal kunne påberopes av arvingene i forbindelse med utmålingen av menerstatningen, jf. også formuleringen «prognose» om forkortet levetid i lovforslaget. Hensynet bak lovforslaget må her veies mot menerstatningens bærende kompensasjonsformål som en erstatning til den skadelidte for å sette ham eller henne i stand til å redusere ulempene ved menet.

Personskadeerstatningsutvalget har som nevnt pekt på enkelte hensyn som taler mot å endre reglene om adgang til terminvis utbetaling av menerstatning. Departementet har vurdert disse hensynene, men legger avgjørende vekt på de nevnte rimelighetsbetraktningene. Etter departementets syn vil en ordning med forhøyet terminbeløp i tråd med utvalgets forslag, ikke være til

strekkelig til å sikre et rimelig resultat i de tilfellene det her er tale om.

8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet antar at kun et meget begrenset antall saker vil bli berørt av forslaget.

Lovforslaget har etter departementets vurdering ingen administrative konsekvenser utover visse administrative besparelser for de ansvarlige som følge av at noen flere saker enn i dag vil kunne avsluttes raskere med en engangsutbetaling.

Departementet legger til grunn at lovforslaget vil medføre noen økte utbetalinger av menerstatning. Skadelidte som etter dagens system ville fått terminvise utbetalinger i en kortere periode, vil med lovforslaget kunne ha krav på en engangsutbetaling tilsvarende det skadelidte med normal forventet levetid har rett på.

Ovennevnte gjelder både hvor kravet rettes mot det offentlige, f.eks. etter pasientskadeloven eller voldsoffererstatningsloven, og hvor det rettes mot private aktører, herunder forsikringselskap og privatpersoner.

9 Merknader til de enkelte paragrafene

Til endringene i skadeserstatningsloven

Til § 3-2

Første ledd *tredje punktum* er nytt. Bestemmelsen innebærer at prognoser om forkortet levetid som kan føres tilbake til den ansvarsbetingende hendelsen, ikke skal vektlegges ved utmålingen av menerstatning. Det vises til merknadene under punkt 7.

Til § 3-9

Annet punktum er nytt. Bestemmelsen gjelder menerstatning og innebærer at prognoser om forkortet levetid som følge av den ansvarsbetingende hendelsen ikke anses som en særlig grunn som kan begrunne terminvis erstatningsfastsettelse etter første punktum. Bestemmelsen er ikke ment å komme til anvendelse i tilfeller der menerstatningen utmåles etter § 3-2 a om standardisert erstatning til barn. Det vises for øvrig til merknadene under punkt 7.

Til endringene i voldsoffererstatningsloven

§ 5 første ledd *tredje punktum* er nytt og tilsvarende endringen i skadeserstatningsloven § 3-2. Det vises til merknaden til denne bestemmelsen.

Til ikrafttredelses- og overgangsreglene

Det foreslås at loven skal gjelde fra den tid Kongen bestemmer.

Det foreslås videre en overgangsbestemmelse som innebærer at loven kun skal gjelde i tilfeller der den ansvarsbetingede hendelsen finner sted etter lovens ikrafttredelse. Har hendelsen funnet sted før ikrafttredelsen av loven, skal erstatningen fastsettes etter de reglene som gjelder nå.

Justis- og beredskapsdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i skadeserstatningsloven og voldsoffererstatningsloven (terminvis utbetaling av menerstatning).

Vi HARALD, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i skadeserstatningsloven og voldsoffererstatningsloven (terminvis utbetaling av menerstatning) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i skadeserstatningsloven og voldsoffererstatningsloven (terminvis utbetaling av menerstatning)

I

I lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning gjøres følgende endringer:

§ 3-2 første ledd skal lyde:

Har skadelidte fått varig og betydelig skade av medisinsk art, svares særskilt menerstatning. Denne erstatning fastsettes under hensyn til menets medisinske art og størrelse og dets betydning for den personlige livsutfoldelse. *Prognoser om forkortet levetid som følge av den ansvarsbetingende hendelsen skal ikke vektlegges ved fastsettelsen av erstatningen.* Bestemmelsene i § 3-1 tredje ledd gjelder tilsvarende for så vidt ytelsene kan anses å gi kompensasjon for menet.

§ 3-9 skal lyde:

§ 3-9 (engangserstatning eller terminvise beløp)

Erstatning for personskade og tap av forsørger fastsettes til en engangssum, med mindre retten av særlige grunner finner å burde fastsette erstatningen helt eller delvis til terminbeløp. *Ved fastsettelse av menerstatning anses prognoser om forkortet levetid som følge av den ansvarsbetingende hendelsen ikke som en særlig grunn etter første punktum.* For betaling av ter-

minbeløp kan den erstatningsansvarlige pålegges å stille sikkerhet. Når det finnes grunn til det, kan tingretten i den rettskrets der skadelidte har alminnelig verneting, etter begjæring av en part ved kjennelse helt eller delvis omgjøre terminbeløp til engangserstatning.

II

I lov 20. april 2001 nr. 13 om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. skal § 5 første ledd lyde:

Har skadelidte fått varig og betydelig skade av medisinsk art, svares særskilt menerstatning. Erstatningen fastsettes under hensyn til menets medisinske art og størrelse og dets betydning for den personlige livsutfoldelse. *Prognoser om forkortet levetid som følge av den ansvarsbetingende hendelsen skal ikke vektlegges ved fastsettelsen av erstatningen.* Det gis ikke menerstatning ved lavere uførhetsgrad enn 15 %.

III

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.
2. Loven gjelder for tilfeller der den erstatningsbetingede hendelsen finner sted etter ikrafttredelsen.
